

oudheidkundig bodemonderzoek in Stein E.O. 3 (1998)

W P.A.M. HENDRIX

1998 was een vruchtbaar jaar voor het oudheidkundig bodemonderzoek in Stein en omgeving. Uiteraard verdienen de nieuwe bodemvondsten de aandacht maar ik wil hier ook stilstaan bij de oude bodemvondsten die onder andere zijn ondergebracht in het Archeologisch Depot Stein als de Steinder Archeologische Collecties. In het voorjaar van 1998 is in het Archeologiemuseum te Stein een expositie over de conservering en restauratie van bodemvondsten gehouden. Deze expositie gaf een beeld van de wijze waarop voorwerpen van metaal en aardewerk die 60 tot 70 jaar geleden door dr. Beckers zijn opgegraven, weer in stabiele en toonbare conditie werden gebracht.

Voor dit jaaroverzicht geldt sterker dan in voorgaande jaren een beperking ten aanzien van de behandeling van de oudheidkundige vondsten. Enkele minder opzienbarende vondsten zullen niet worden vermeld, andere zullen slechts beperkt worden besproken. Hierdoor ontstaat ruimte om een aantal in het oog springende vondsten uitgebreider te beschrijven.

In het navolgende wordt de aanduiding *Graethei* gebruikt als synoniem voor *Graetheide*. Dit omdat m.i. deze benaming oorspronkelijker is en niet het beeld oproept van de heide zoals we die kennen van de zandgronden. Daarnaast kan verwarring met het gehucht Graetheide worden voorkomen. Graethei heeft mijn persoonlijke voorkeur.

1. DE BANDKERAMISCHE NEDERZETTING STEIN-HEIDEKAMPWEG

In mei 1998 werd ten noordoosten van Stein een tot nu toe onbekende bandkeramische nederzetting ontdekt. Deze ontdekking werd gedaan in het kader van de aanleg van een aardgasleiding ten behoeve van de Swentiboldcentrale van DSM. In de leidingstrook, waarvan de teelaarde werd verwijderd, konden duidelijke bodemsporen worden waargenomen. Het aardewerk dat in de bodemverkleuringen werd gevonden, gaf duidelijk aan, dat ik een nog niet eerder bekende bandkeramische nederzetting ontdekt had. Korte tijd na de eerste ontdekking werd de leidingsleuf gegraven en in de sleufwand konden over een lengte van honderden meters vele bandkeramische bodemsporen worden vastgelegd. Aan deze nieuwontdekte bandkeramische nederzetting heb ik de naam *Stein-Heidekampweg* gegeven. Een eerste publicatie over deze nederzetting verscheen onlangs in *Archeologie in Limburg* (Hendrix 1999).

Over een afstand van 500 m werden 53 grondsporen waargenomen bestaande uit 29 afvalkuilen en 24 paalkuilen. Van de 53 afvalkuilen behoren er 2 tot de



Fig. 1. De sleuf voor de aardgasleiding sneed over 500 m lengte de bandkeramische nederzetting Stein-Heidekampweg aan.

ijzertijd. Figuur 1 geeft een beeld van het betreffende terrein tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. In het navolgende zullen de gevonden voorwerpen per categorie worden vermeld.

Aardewerk

De bandversiering en randversiering van het gevonden aardewerk wijzen op de Oude Periode met een doorloop naar de Jonge Periode (5300-4900 voor Chr.). De versieringstypen AI, DI en DII overheersen in kwantitatieve zin en geven weinig houvast voor de nadere bepaling binnen de bandkeramische periode. Een voorbeeld van dit fenomeen is het in figuur 2 afgebeelde versieringstype BI op een fragment aardewerk ter grootte van bijna 1/4 pot uit kuil 8. Dit versieringstype komt in alle fasen van de Oude en Jonge Periode voor, behalve in de laatste fase. Het veelal ontbreken van randversiering wijst op een zwaartepunt in de Oude Periode. Randversiering op het aardewerk is slechts incidenteel aangetroffen. Het is gevonden in het noordelijk deel van het nederzettingsterrein.

In twee afvalkuilen is Limburgeraardewerk aangetroffen, waaronder een relatief groot fragment van een pot met fijne visgraatversiering onder de rand en grove visgraatversiering op de wand. Het fragment heeft een knobbel met een diepliggende verticale doorboring.

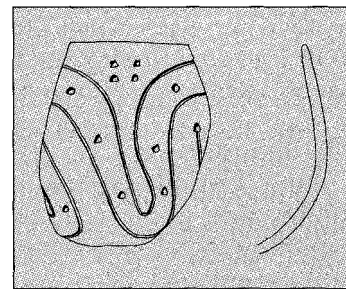


Fig. 2. Schaal 1:4
Versierd bandkeramisch aardewerk uit kuil 8 van de nederzetting Stein-Heidekampweg (StHk98V8).

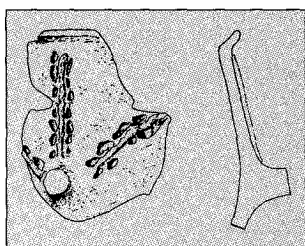
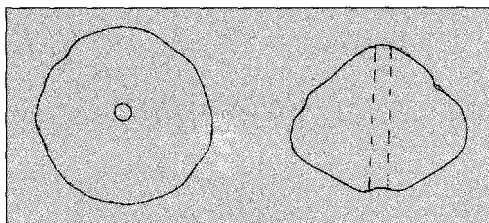


Fig. 3. Schaal 1:4
Versierd grofwandig aardewerk uit kuil 1 van de
bandkeramische nederzetting Stein-Heidekampweg
(StHk98V1).

Fig. 4. Schaal 1:2
Doorboord aardewerk gelijkend op
een spinklosje (StHk98V1).



Het merendeel van de gevonden scherven behoort tot het grofwandige aardewerk. Karakteristiek is het voorkomen van talrijke grote knobbels en oren van het grofwandige aardewerk. Een aantal grofwandige potten is voorzien van 'knijpversiering' lopend in v-vormige lijnen van de rand naar knobbels en oren op de wand (zie figuur 3). Daarnaast komt randversiering voor in de vorm van een rij relatief grote dellen onder de rand.

Opmerkelijk is het aantreffen van drie doorboorde, min of meer bolvormige voorwerpen van aardewerk in drie verschillende kuilen. De doorboring is licht konisch en de voorwerpen doen sterk denken aan spinklosjes (zie figuur 4). Vergelijkbare voorwerpen: zijn in bandkeramische nederzettingen in Duitsland gevonden en worden veelal door de betreffende onderzoekers geïnterpreteerd als Spinnwirtel, spinklosjes dus (o.a. Dohrn-Ihmig 1979 en Schluter 1983). Modderman (1988) echter trekt de interpretatie dat dergelijke voorwerpen spinklosjes zijn in twijfel, met name op basis van de niet centraal geplaatste doorboring.

Stenen werktuigen

Vrijwel het hele scala van vuurstenen werktuigen van de bandkeramiek is aangetroffen: diverse spitsen, krabbers, klingen, boortjes enz. Opvallend is het veelvuldig voorkomen van een bruine, transparante vuursteensoort. In de afvalkuilen zijn diverse fragmenten van maalstenen gevonden. Ook werden zandsteenbrokken met ingeschuurde gleuven aangetroffen, die waarschijnlijk werden gebruikt voor het gladmaken van de schachten van pijlen. Slechts een beperkt aantal dissselfragmenten van amfiboliet en basalt werd gevonden.

IJzertijdvondsten

Twee afvalkuilen konden op basis van het aangetroffen aardewerk worden gedateerd als ijzertijd (ca. 700-50 voor Chr.). Daarnaast werd in een enkel geval geconstateerd dat ijzertijdaardewerk in het bovenste gedeelte van een bandkeramiekuil aanwezig was. Het is waarschijnlijk dat in dit geval een (kleine) ijzertijdkuil

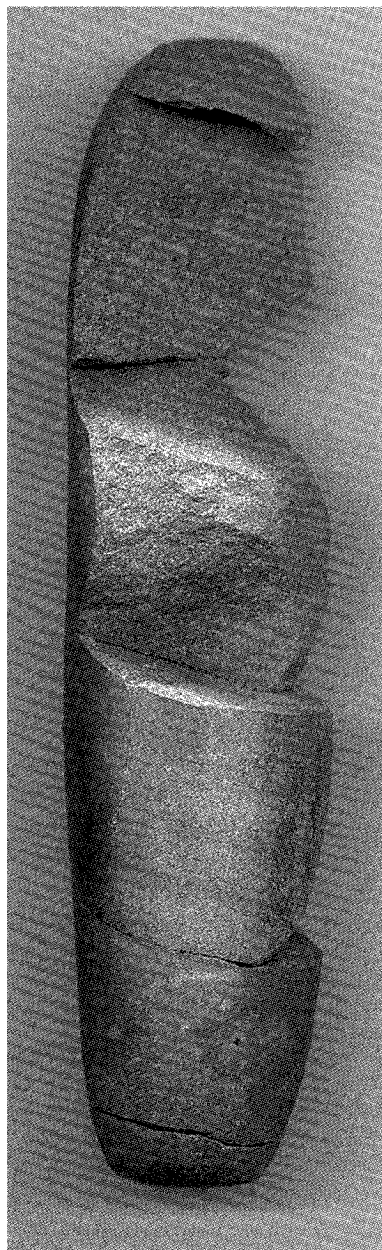


Fig. 5 Schaal 1:1
Stenen stamper uit de ijzertijd
(StHk98V 10).

op de plek van een bandkeramiekkuil is gegraven. Geconstateerd werd dat de grond in de ijzertijdkuilen lichter van kleur en losser van structuur is.

Een opmerkelijke vondst uit een ijzertijdkuil wordt gevormd door een aantal brokken kwartsiet met slijpkanten, die tot een stenen stamper konden worden gereconstrueerd (zie figuur 5). Een vergelijkbaar exemplaar heb ik in de ter beschikking staande literatuur nog niet kunnen aantreffen.

Vanwege de beperkte hoeveelheid aangetroffen aardewerk is een nadere datering in de ijzertijd niet goed mogelijk. Waarschijnlijk dateren de vondsten uit de late ijzertijd. In het verleden zijn in de naaste omgeving diverse vondsten gedaan, o.a. een grafveld, die aan de La-Tène-cultuur werden toegeschreven (zie Beckers & Beckers 1940).

Tenslotte

De oppervlakte van deze nieuw-ontdekte bandkeramische nederzetting wordt geschat op 10 tot 15 ha. Stein-Heidekampweg moet dus worden gerekend tot de categorie grote nederzettingen van het Graetheidegebied. Bij de schatting van de grootte van deze nederzetting is rekening gehouden met eerdere vondsten, o.a. de archeologische ontdekkingen in 1986 ten oosten van de A2 (Hendrix & Vromen 1991).

Gegevens omtrent deze nieuwontdekte nederzetting zijn van belang voor de reconstructie van occupatieprocessen en -patronen van het vroegneolithisch lösslandschap van onze streken. Geografisch gezien vormt deze vondst een invulling tussen reeds bekende vindplaatsen, hetgeen het beeld van het vroegneolithisch nederzettingengebied verscherpt. In de jaren dertig onderzocht Beckers een aantal bandkeramische afvalkuilen (bandkeramisch dorp Urmond) die enkele honderden meters ten noorden van het onder-

havige nederzettingsterrein ontdekt waren (Beckers & Beckers 1940). Eind jaren zestig werden bandkeramische sporen van beperkte omvang gevonden op enkele honderden meters afstand in zuidelijke richting (Hendrix 1998).

Het vondstmateriaal is voorzien van de code StHk98... (... = maand kuilnummer) en is ondergebracht in het Archeologisch Depot Stein.

Helaas heb ik nog niet kunnen constateren dat de verantwoordelijke beroepsarcheologen belangstelling hebben voor deze vondst. Na controle op wettelijke verplichtingen hebben ze zich gehuld in veelzeggend zwijgen. Men kan zich in dit verband afvragen of vondsten uit het Vroeg-Neolithicum van Zuid-Limburg nog tot het interesseveld behoren van de bedoelde beroepsarcheologen. Hopelijk dat ze nog een constructieve bijdrage zullen leveren aan het beheer van deze nieuwe vindplaats.

Tenslotte een woord van dank aan diverse incidentele medewerkers die hun steentje hebben bijgedragen, veelal letterlijk, in het bijzonder aan Jean Wishaupt en Ed Hendrix voor hun onmisbare hulp en niet aflatende inzet.

2. DE SCHEIBENKEULE UIT BUCHTEN

In juli 1998 vond mevr. S. Gelissen een ronde en doorboorde stenen schijf in de achtertuin van Dorpsstraat 23 te Buchten, gemeente Born. Dit voorwerp werd door mij als Scheibenkeule gedetermineerd. Als verdere vondsten kunnen worden vermeld een krabber en een afslag van vuursteen. De vondsten werden gedaan bij een tuinreconstructie en na de vondst van de Scheibenkeule is op mijn verzoek uitdrukkelijk aandacht geschonken aan het karakter van de vindplaats. Bodemsporen en aardewerk zijn echter niet aangetroffen. Onderstaand zijn de specificaties van deze vondst opgenomen.

KENMERKEN VAN DE SCHEIBENKEULE UIT BUCHTEN (inv.nr. BoBu98V111)

Gewicht:	780 gram.
Diameter:	max. 15,3 cm, min. 13,7 cm.
Dikte:	max. 2,3 cm.
Diameter doorboring:	max. 28 mm, min. 25 mm cirkelrond en konisch, geheel glad met natuurlijke putjes van het gesteente. Relatief ruwe (hobbelige) oppervlaktestructuur op de hoogste delen glad geslepen/gepolijst.
Gesteentesoort:	fijnkorrelige zwarte kwartsiet (cf. Horion-Hozémont).
Dorsaal:	doorboring heeft kleinste diameter, relatief plat vlak.
Ventraal:	doorboring heeft de grootste diameter, licht bolvormig vlak.

De krabber heeft [inv.nr.](#) BoBu98V112 gekregen en de afslag BoBU98V113.

De functie van de Scheibenkeule is nog steeds onduidelijk. De doorboring van de stenen schijf duidt aan dat het voorwerp gesteeld moet zijn geweest. Als



Fig. 6 Schaal 1:2
De scheibenkeule uit Buchten
(BoBu98V111).

mogelijke functies worden onder andere vermeld: wapen, slaggereedschap, verzwarende steen voor graafstok of voor visnet en vliegwiel voor boorgereedschap. Naast deze pragmatische functietoekenningen wordt de betekenis van dit voorwerp voor rituele handelingen en als statussymbool vermeld. De functionele betekenis van dit artefact blijft met vraagtekens omhuld.

De vondstomstandigheden zijn goed bekend. De bodem van de vindplaats is opgebouwd uit een dunne kleilaag ter dikte van ca. 0,4 m waaronder een grindlaag voorkomt. Deze grindlaag bleek bij de uitgevoerde grondwerkzaamheden zeer hard en compact te zijn. De 40 cm dikke bovenlaag betreft oude rivierklei die in het Pleistoceen door de Maas is afgezet en volledig ontkalkt is. De bodemkaart (Stiboka 1970) geeft indicaties ervoor dat we hier te doen hebben met ooi-vaaggronden, bestaande uit zware zavel en klei.

Scheibenkeulen zijn zeldzaam (zie o.a. Hulst & Verlinde 1976). Slechts een beperkt aantal parallellen heb ik kunnen achterhalen. Een fragment van een Scheibenkeule (uit Stein) is aanwezig in de depotcollectie van het Bonnefantenmuseum te Maastricht. In de vondstcatalogus van het Bonnefanten staat onder het betreffende inventarisatienummer (887/2416) vermeld dat de vondsten in 1931 verkregen zijn door het LGOG en afkomstig zijn uit Stein. Personen of exacte vindplaats worden helaas niet vermeld. Omdat het geheel onder één inventarisatienummer is ondergebracht, gaat men ervan uit dat de vondsten van één plek afkomstig zijn.

Het Steinder exemplaar betreft hetzelfde type als het exemplaar dat te Buchten is gevonden (zie ook Hoof 1970). Het fragment betreft ongeveer de helft van een kleinere Scheibenkeule en is van amfiboliet. De overige vondsten onder nr. 887/2416 hebben een duidelijke bandkeramiek-component in de vorm van een dissel, een disselfragment en vuurstenen werktuigen die goed binnen de bandkeramiek passen. Aardewerk ontbreekt helaas. Overigens zijn volgens Nijst 1930 de voorwerpen rond 1930 in bruikleen gegeven (aan het LGOG).

Dan nog een tweetal Scheibenkeulen uit Duitsland. Een met die van Buchten vergelijkbare Scheibenkeule is gevonden in de bandkeramische nederzetting Langweiler 9 (Aldenhoven), gemaakt van amfiboliet en maar voor de helft bewaard gebleven (Farrugia 1977). Het fragment is gevonden in een bandkeramische afvalkuil en is volgens de onderzoekers zonder twijfel bandkeramisch. Een ander vergelijkbaar exemplaar is gevonden in de bandkeramische nederzetting Muddersheim (Schietzel 1965). Het is eveneens vervaardigd uit amfiboliet en is evenals het voorgaande exemplaar maar voor de helft bewaard gebleven.

Gezien het bovenstaande zijn er sterke aanwijzingen voor de datering van het voorwerp als bandkeramiek. De bij de Scheibenkeule gevonden vuurstenen voorwerpen passen hierin. Gezien de vondstcontext moet hierbij worden aangetekend dat de direct aangrenzende tijdvakken niet mogen worden uitgesloten.

De vindplaats te Buchten is gesitueerd ten noorden van het bandkeramisch nederzettingengebied Graethei. De dichtstbijzijnde bandkeramische nederzettingssporen zijn in Stein-Berg a/d Maas aangetroffen (Hendrix 1997), dus op circa 4,5 km afstand.

3. EEN IJZERTIJDKUIL OP DE GRAETHEI

In april 1998 werd bij de verwijdering van teelaarde t.b.v. aardgasleiding voor de Swentiboldcentrale (DSM) ter hoogte van Welschenheuvel langs de Bergerweg een verkleuring met aardewerk ontdekt. De coördinaten van deze vindplaats zijn bij benadering: 184,33/334,23. De vondsten zijn onder inventarisatienummer SiBe981V in mijn collectie ondergebracht.

Het betreft een relatief kleine kuil, namelijk 0,6 m in doorsnede, en vrijwel rond op 0,3 m onder maaiveld. De diepte bedroeg circa 0,4 m en de kuil had relatief steile, iets naar binnen lopende wanden. Vrij veel aardewerk werd aangetroffen langs de randen van de kuil. De kuilvulling was zeer donker en vettig, met veel kleine houtskoolbrokjes en veel verbrande leem. Een groot aantal brokken verbrande (of gebakken) leem heeft takindrukken; hiervan werd circa 1 kg geborgen. Het is (nog) niet duidelijk of de verbrande leem met takindrukken, ook wel huttenleem genoemd, afkomstig is van een bovenbouw van een primitieve oven.

Veel aardewerkfragmenten waren moeilijk schoon te maken. Ook was veel houtskool aangehecht op het aardewerk. De binnenkant van de potscherven had vaak een dun laagje van een zwarte substantie dat leek op aanslag van een of ander materiaal. Zeer weinig steenmateriaal werd aangetroffen. Vijf exemplaren van randfragmenten van aarden vaatwerk met vingertopindrukken zijn gevonden. Ook randfragmenten met gladde rand, namelijk vier exemplaren werden aangetroffen. Fraai is een groot fragment van een schaal of een schotel met brede platte rand, naar binnen staand. Versiering op de buitenwand komt voor in de vorm van losse verticale lijnen. Verder vermeldenswaard zijn wandfragmenten die besmeten zijn tot aan de schouder. De randen van het vaatwerk staan naar buiten gericht (*Schreigrand*).

Gesteentemateriaal was vrijwel niet aanwezig. Slechts twee kleine stukjes waaronder een grijze kwartsiet met een gladgeslepen vlak.

Van de directe omgeving van de vindplaats zijn veel oppervlaktevondsten van ijzertijdaardewerk bekend. Het is aannemelijk dat de onderhavige kuil onderdeel uitmaakt van een groter bewoningscomplex uit de ijzertijd dat hier midden op de Graethei aanwezig is geweest.

Inmiddels zijn veel ijzertijdvondsten in de Graethei gedaan. Beckers & Beckers wezen reeds in 1940 op het veelvuldig voorkomen van ijzertijd in dit gebied (Beckers & Beckers 1940). Het lijkt wel of de hele Graethei bezaaid ligt met ijzertijd-aardewerk.

In mijn eigen archeologische collectie bevinden zich ijzertijdvondsten van diverse plaatsen in dit gebied. In een aantal gevallen betreft dit gesloten vondsten die gedaan zijn in het kader van bouwwerkzaamheden zoals wegeaanleg enz. (zie o.a. Hendrix & Vromen 1987, Vromen & Hendrix 1991 en Hendrix 1999). In 1990 werd nabij hoeve Rosengarten een crematiegraf gevonden op slechts 1 kilometer afstand in oostelijke richting ten opzichte van de onderhavige vindplaats (Hendrix 1991).

Ook hebben in dit gebied de afgelopen jaren op beperkte schaal (nood)-opgravingen van ijzertijdvindplaatsen plaatsgevonden. Dit betreft onder andere de opgraving op het Vouwerveld (Krawinkel-Geleen), gedaan door het IPL in 1986 (Van Ieperen 1986, Abbink en Van Ieperen 1988). Eveneens zijn ijzertijdvondsten gedaan in het kader van de opgraving van de bandkeramische nederzetting Geleen-Janskamperveld in het begin van de jaren negentig (Kamermans et al. 1992). Zo ook de ijzertijdvondsten die de afgelopen jaren in de omgeving van Sittard zijn gedaan, onder andere in de aardgasleidingsleuf op het Hoogveld (Krist 1993). Deze laatstgenoemde vondst sluit goed aan bij de nederzettingssporen uit de ijzertijd die ik in 1986 op het Hoogveld tijdens de aanleg van de Hasseltse Baan heb ontdekt en deels heb kunnen onderzoeken (Hendrix en Vromen 1987). Tenslotte mag het ijzertijdgrafveld van het Hoogveld niet onvermeld blijven. Dit grafveld met grote kringgreppels is in de afgelopen jaren onderzocht door het IPP van Amsterdam en we zien halsreikend uit naar de publicatie ervan.

Het was niet de bedoeling om in het bovenstaande een volledige lijst weer te geven van ijzertijdvondsten in de Graethei. Beoogd werd een beeld te schetsen van het belang van dit gebied voor studies gericht op dit tijdvak. Naar mijn mening zal een totaaloverzicht en interpretatie van de ijzertijd in de Graethei belangrijke inzichten opleveren voor de voorgeschiedenis van onze streken.

4. EEN GESLEPEN VUURSTENEN BIJL UIT STEIN

In april 1998 vond Ron Cleuskens een geslepen vuurstenen bijl bij een aanbouw van zijn pand Kerkweg 5 te Stein. De bijl lag volgens zijn mededeling op 0,5 m diepte in de leem. Een opmerkelijk kenmerk van de vindplaats is dat ze aan

de rand van het bronnengebied van de Ur ligt. Tevens is de vindplaats gesitueerd onder aan de rand van een terreinhelling die de overgang vormt van het middenteras naar de huidige dalvlakte van de Maas.

De kleur van de bijl is grayish yellow brown (grijs-beige) met witte banen en vlekken en sporen van roest-aanslag met name op randen. Het gewicht bedraagt 110 gram, de lengte 82 mm, de breedte 52 mm en de dikte 20 mm. De bijl heeft een gaaf snededeel en de top is licht afgebrokkeld. Het inventarisatienummer is StKw98IV en de coördinaten van de vindplaats zijn 181,100/331,344.

Het bijltype betreft een *silex-flachbeil mitgesliffenen Schmalseiten* (S6; Hoof 1970). Kenmerkend zijn de vlakke langszijden die aan noordelijke herkomst doen denken. Volgens Hoof (1970) komt dit bijltype in het Nederrijn/Maasgebied niet veel voor. Hij vermeldt 36 vindplaatsen met ieder 1 vondst. In het Nederrijn/Maasgebied komen ze hoofdzakelijk voor in het noordoosten. Ze zijn niet bekend van de middenloop van de Maas en komen zelden voor in Midden-Limburg. We hebben dus hier te maken met een voor onze streek zeldzaam type bijl. De stenen bijl is door de vinder geschonken aan het Archeologiemuseum Stein.

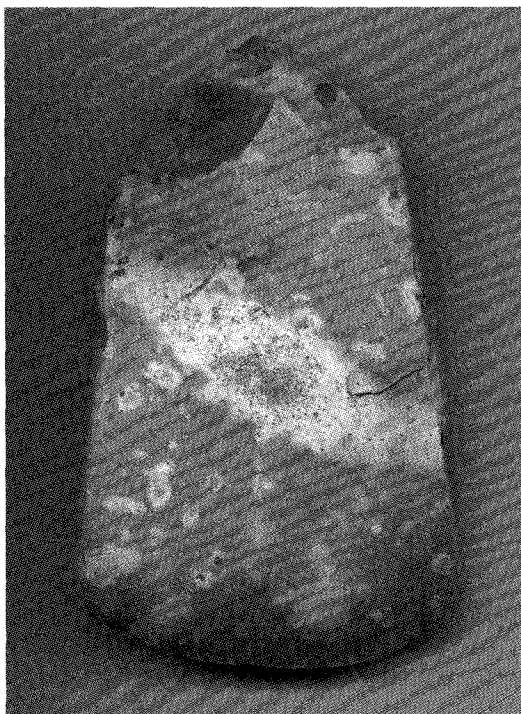


Fig. 7 Schaal 1:1
Een geslepen vuurstenen bijl uit Stein (StKw98IV).

5. OPPERVLAKTEVONDSTEN

Fragment van een breitkeil Heidekampweg Stein (inv.nr StHk98III)

In maart 1998 vond ik een fragment van een doorboorde geslepen stenen bijl. Het betreft m.i. een nekfragment van een Breitkeil met de breuk midden over het steelgat. Het steelgat heeft een diameter van circa 28 mm. De wand van het steelgat heeft halverwege en ter hoogte van een enkele millimeters dikke laag in het gesteente een randje. Het is dan ook waarschijnlijk dat dit laagje in het gesteente meer weerstand tegen slijtage heeft en het randje in de gatwand heeft veroorzaakt.

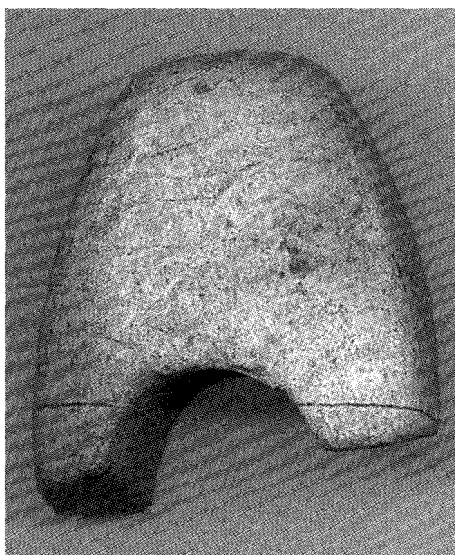


Fig. 8 Schaal 1:1
Nekfragment van een Rössener breitkeil
uit Stein (StHk9811I).

Het grijsgroene gesteente doet denken aan amfiboliet. Een gelaagdheid is herkenbaar aan een 1 à 3 mm dikke laag in het midden van het voorwerp. Opvallend zijn verder de zeer dunne donkere streepjes die vrijwel loodrecht op de laagstructuur van het gesteente staan. Ter hoogte van het steelgat geeft een dergelijke dunne doorgaande streep aan, dat het een zeer dunne laag betreft van materiaal met een andere consistentie. Nadere determinatie van de gesteentesoort moet nog plaatsvinden.

Dergelijke voorwerpen worden ook wel hamerbijl of Arbeitsaxe genoemd. Ze worden vaak in verband gebracht met de Rössener cultuur en daarom spreekt men ook van Rössener Breitkeil. Het is verder van belang te vermelden dat de vondst is gedaan in de directe nabijheid van de

bandkeramische nederzetting Stein-Heidekampweg.

Breitkeilen worden in onze streken niet veel gevonden. De bekende exemplaren, onder andere uit de collectie Beckers (Steinder Archeologische Collecties), stammen van elders. Brounen (1997) behandelt een aantal vondsten van deze stenen artefacten in Zuid-Limburg. Voor onze streken vermeldt hij de vondst van een vergelijkbaar nekfragment van een Breitkeil, gedaan door C. Kersemakers ten zuiden van Elsloo (nu collectie Bonnefantien).

Verder is nog een fragment van een doorboord stenen bijlvormig voorwerp (hamerbijl?) gevonden nabij Grevenbicht (mond. meded. R. Paulussen).

Bandkeramische verkleuring opgeploegd op het nederzettingsterrein Stein-Heideveldweg

Eveneens in maart 1998 werd door mij geconstateerd dat op het terrein van de bandkeramische nederzetting Stein-Heideveldweg, direct ten noorden van de Heideveldweg, een bandkeramische verkleuring was opgeploegd. Tussen de typische verkleurde grond waren vuurstenen voorwerpen en aardewerkfragmenten aanwezig.

In 1996 en 1997 werden door mij vele sporen van deze nederzetting ten zuiden van de Heideveldweg waargenomen en gedocumenteerd. Deze sporen kwamen te voorschijn bij graafwerkzaamheden ten behoeve van de inrichting van een aantal terreinen als bedrijventerrein (zie Hendrix 1997 en 1998).

Het feit dat grondsporen worden opgeploegd geeft aan dat het huidige landbouwkundige gebruik van het terrein niet in overeenstemming is met de archeologische waarde van dit terrein. Het verdient aanbeveling het grondgebruik zodanig te reguleren, dat de archeologische waarde van dit terrein kan worden gehandhaafd. Deze archeologische waarde wordt reeds sinds 1938 onderkend en onderzoek van amateurarcheologen in de afgelopen tientallen jaren hebben de kwaliteiten van het betreffende terrein duidelijk gemaakt. Desondanks werden er kostbare archeologische onderzoeken op het terrein uitgevoerd die het reeds bekende alleen maar bevestigden. Deze onderzoeken vonden plaats in het kader van de ontwikkeling van het gebied Sanderboutlaan 2. Helaas hebben deze kostbare onderzoeken niet kunnen voorkomen dat een gedeelte van de daar aanwezige bandkeramische nederzetting verloren ging. Ze hebben wel mede onderbouwd dat een bepaald deel van het terrein niet mocht worden bestemd als bedrijventerrein, maar daarvoor waren de reeds bestaande gegevens en inzichten voldoende geweest. Ondanks de bevestiging van de archeologische waarde van een gedeelte van het terrein heeft men nagelaten dit terreindeel een adequate bescherming te geven door er een specifieke bestemming op te leggen. Het gevolg hiervan is, dat het archeologisch waardevolle terrein intensief voor de landbouw wordt gebruikt en archeologische sporen in de ondergrond worden aangetast. Dit werd mede veroorzaakt door de wijzigingen in de eigendomssituatie waardoor gronden in gebruik kwamen bij intensieve landbouwbedrijven. Het terrein is weliswaar verschoond gebleven van bouwactiviteiten, door intensieve landbouw wordt het in toenemende mate aangetast.

Tijdig maatregelen nemen is noodzakelijk omdat op den duur grote gedeelten van de nederzettingssporen in de ondergrond worden uitgewist en alle inspanningen vergeefs zijn geweest.

Vondsten bij Catsop ten zuiden van Elsloo

In januari 1998 werden op een reeds jaren bekende en door mij sinds 1991 vele malen bezochte vindplaats ten zuiden van Elsloo en nabij Catsop weer enkele vondsten gedaan. Deze wijzen erop dat deze vindplaats naast Romeinse overblijfselen (o.a. aardewerk) ook een nog niet geheel duidelijke steentijdcomponent heeft. De gevonden vuurstenen werktuigen geven nog weinig zekerheid voor een toewijzing aan een bepaalde steentijdcultuur. Verdere naspeuringen op dit terrein in de komende jaren kunnen meer helderheid omtrent deze steentijdcomponent verschaffen. De vondsten hebben als code StHob.

Referenties

- Abbink, A.A. & M. van Ieperen 1988. *Geleen. IJzertijd nederzetting te Geleen-Krawinkel. Archeologische kroniek van Limburg over 1987*. PSHAL 124, pp. 345-426, Maastricht.
- Bakels C.C. 1988. *Adzes of the Linearbandkeramik. Analecta Praehistorica Leidensia* 20, pp. 53-86, Leiden.
- Beckers H.J. en G.A.J. Beckers 1940. *Voorgeschiedenis van Zuid-Limburg*. Maastricht.
- Bronnen F. 1997. *Een verlate vondstmelding van enkele Rössener Keile. Archeologie in Limburg* 71, pp. 21-24, Maastricht.
- Dagblad De Limburger (D.L.)* 16 juni 1998. Opnieuw vondst van resten Bandkeramiekers in Stein.
- Dohn-Ihmig M. 1979. *Bandkeramik an Mittel- und Niederrhein. Rheinische Ausgrabungen* 19, pp. 191-364, Bonn.
- Farrugia J.-P. 1977. *Die Dechsel*. In: R. Koper, H. L. Shr, J. Lening, P. Stehli & A. Zimmennann. *Der Bandkeramische Siedlungsplatz Langweiler 9, Rheinische Ausgrabungen* b.18. Bonn/Keln.
- Hendrix W. & H. Vromen 1987. *Sittard. Nederzettingssporen uit Bronstijd en IJzertijd. Archeologische Kroniek van Limburg over 1987* PSHAL, 1987, pp. 398-402, Maastricht.
- Hendrix W.P.A.M. 1991. *Een ijzertijdgraf nabij Rosengarten in de Graetheide. Archeologie in Limburg* 47, pp. 13-14, Maastricht.
- Hendrix W.P.A.M. 1997. *Bandkeramiek te Berg a/d Maas, gemeente Stein. Archeologie in Limburg* 72, pp. 35-39, en tevens in *Heemkundesnippers Maastreek* 23 (1997), pp. 26-32, Elsloo.
- Hendrix W.P.A.M. 1998. *Een bandkeramische vondst nabij Steinerbos te Stein. Archeologie in Limburg* 76, pp. 33-36, Maastricht.
- Hendrix W.P.A.M. 1998. *Van roestbrok tot museumstuk. Toelichting op de expositie van de conservering en restauratie van voorwerpen uit de Steinder Archeologische Collecties*. April-september 1998, Archeologie-museum Stein.
- Hendrix W.P.A.M. 1999. *De bandkeramische nederzetting Stein-Heidekampweg. Archeologie in Limburg* 80, pp. 21-25, Maastricht.
- Hoof D. 1970. *Die Steinbeile und Steinaxte in Gebiet des Niederrheins und der Maas*.
- Hulst R.S. & A.D. Verlinde 1976. *Gerollkeulen aus Overijssel und Gelderland. Berichten ROB* 26, pp. 93-128, Amersfoort.
- Ieperen, M. van 1986. *Een nederzettingsterrein uit de vroege ijzertijd te Geleen-Krawinkel*, 1986. *Archeologie in Limburg* 29, pp. 178 en 179, Maastricht.
- Kamermans H., L.P. Louwe Kooijmans & I. Schutte 1992. *Bandkeramische nederzetting, ijzertijdsporen en een Romeins crematiegrafveld op het Janskamperveld te Geleen. Archeologie in Limburg* 54, pp. 124-127, Maastricht.
- Krist, J.S. 1993. *Schinnen-Susteren Sporen uit Neolithicum, IJzertijd en Romeinse tijd in het cunet van de 48 voets gasleiding Hommelshof-PuthlSchinnen. Archeologische kroniek van Limburg over 1992 en 1993*. PSHAL 129, pp. 283-335, Maastricht.
- Limburgs Dagblad (L.D.)* 16 juni 1998. Groot dorp uit Steentijd ontdekt.
- Modderman P.J.R. 1970. *Linearbandkeramik aus Elsloo und Stein. Analecta Praehistorica Leidensia III* Leiden.
- Nijst E. 1930. *Aanwinsten voor het museum. De Maasgouw* jrg. 50, p. 72, Maastricht.
- Schietzel K. 1965. *Müddersheim. Eine Ansiedlung der jüngere Bandkeramik im Rheinland. Fundamenta A* b. 1, Köln-Graz.
- Schliiter B. 1983. *Die Bandkeramische Siedlung auf dem Muhlengrund in Rosdorf Ldkr. Göttingen*. In: *Fruhe Bauernkulturen in Niedersachsen, Archeologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland*, pp. 45-92 Oldenburg.
- Stiboka 1970. *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 59 Peer en 60 West en 60 Oost Sittard*, Wageningen (incl. herziening 1993).
- Vromen H. & W. Hendrix 1991. *Geleen. Bandkeramische en IJzertijdvondsten. Archeologische Kroniek van Limburg over 1988 en 1989* PSHAL 1990, pp. 198-199, Maastricht.

Historisch Jaarboek
voor het
Land van Zwentibold

xx
Uitgave 1999